

Regionalna kulturna manifestacija Đakovački vezovi kao spoj tradionalnog i modernog

Zujić, Manuela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:165645>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI INTERDISCIPLINARNI STUDIJ
KULTUROLOGIJA, SMJER: KULTURALNI MENADŽMENT

MANUELA ZUJIĆ

REGIONALNA KULTURNA MANIFESTACIJA
***ĐAKOVAČKI VEZOVI* KAO SPOJ**
TRADICIONALNOG I MODERNOG

ZAVRŠNI RAD

MENTOR: doc. dr. sc. TATJANA ILEŠ

OSIJEK, 2020.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. Pojam festivala i manifestacija.....	3
2.1. Kulturna baština i kulturni turizam.....	4
3. Kontekst vremena i prostora.....	7
3.1. Povijest Đakova	7
3.2. Đakovo i Đakovština šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća	9
3.3. Prostor održavanja manifestacije Đakovački vezovi	10
4. Đakovački vezovi.....	14
4.1. Službeno glasilo Đakovačkih vezova – časopis Revija	16
5. Đakovački vezovi danas	21
5.1. Organizacija Đakovačkih vezova.....	22
6. Spajanje tradicije s modernim elementima	24
7. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA	31

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad

diplomski/završni

pod naslovom _____

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

SAŽETAK

U ovom završnom radu koji nosi naziv „Regionalna kulturna manifestacija *Đakovački vezovi* kao spoj tradicionalnog i modernog“ govoriti će se o pojmovima festivala, manifestacija, ali i pojmu kulturne baštine i kulturnog turizma kao grani turizma koja u posljednjih nekoliko godina igra značajnu ulogu u turističkoj ponudi Hrvatske. Fokus će biti na tradicijskoj osnovi manifestacije *Đakovačkih vezova*, koja je svojim programom ujedinila, osim Slavonije i Baranje, folklornu tradiciju cijele Hrvatske. Spomenut će se također vremenska i prostorna dimenzija ove manifestacije, a što su važni čimbenici za dobivanje dubljega uvida u razlog nastanka i održavanja manifestacije.

Cilj rada bio je predstaviti važnost ove regionalne kulturne manifestacije, njezin utjecaj na lokalnu, regionalnu, ali i nacionalnu kulturu, koja može i sposobna je prilagoditi se današnjem vremenu i tržištu, odnosno suvremenoj kulturnoj publici. Ideja je bila predstaviti manifestaciju koja u svom sadržaju od samih početaka prihvaća moderne elemente i spaja ih s tradicijskim, bez međusobnoga isključivanja, što je u današnje vrijeme izrazito rijetko. Tijekom pisanja rada u velikoj mjeri poslužili su upravo tekstovi iz službenoga glasila *Đakovačkih vezova*, časopisa „Revija“ koji od prve godine manifestacije čitateljima pruža uvid u razvoj i sadržaje manifestacije. Osim ove literature poslužila je i brojna druga na temu lokaliteta manifestacije, odnosno grada Đakova i *Đakovačkih vezova*, a koja je dostupna u popisu literature.

Ključne riječi: *Đakovački vezovi*, *Đakovo*, *tradicija*, *modernizacija*, *kulturna baština*, *kulturni turizam*

SUMMARY

In the final paper titled „Regional Festival of Folk Culture as a Blend of Tradition and Modernity“ definitions of festivals and events will be discussed, sided with importance of cultural heritage and cultural tourism, which plays a big role in making Croatia a travel destination in the last few decades.

Main focus will be on the tradition which is the root of the named festival but also the thing that united not only the region of Slavonia, but the whole country of Croatia in one place. The importance of time and place dimension will be discussed as it is vital in explaining the very idea of starting the festival, as well of continuous holding of the festival.

The purpose of this paper was to explain the great importance of this regional festival, it's influence on the cultre and it's abillity to adjust to modern times and market. The idea was to present it as a festival which accepts modern elements and blends it with tradition, whithout losing it's main cause.

While writing the main source of data was the official magazine of the festival, called „Revija“, which has constant publications since the very beginning of the festival, as well as other sources which are listed in the bibliography.

Keywords: *Đakovački vezovi, Đakovo, Tradition, Modernisation, Cultural Heritage, Cultural Tourism*

1. UVOD

Tijekom stoljeća, svaka zemlja svojim razvojem stanovništva razvija i svoju vlastitu kulturu, ali kada se govori o kulturi, teško ju je točno i precizno definirati. Što kultura točno obuhvaća, od čega se sastoji i zašto ima veliki značaj za određenu zajednicu? Kako je već spomenuto, pojam kulture teško je definirati i brojni su pokušali dati svoj doprinos definicijom kulture, ali istina je da je to pojam koji u svom opusu sadrži brojne elemente koje je ponekad teško objasniti. „Na prvi pogled taj se pojam ne čini previše uzbudljivim te djeluje toliko širokim da mu se značenje doima razvodnjenim. Iz toga bi se čak moglo preuranjeno zaključiti da se ne radi o posebno važnom konceptu. Međutim, ako ga se dublje istraži, daje vrijedne uvide, vodi spoznaji da se radi o nečemu apsolutno ključnom za čovječanstvo i da ga zanemarujemo na vlastitu štetu.“ (<https://nova-akropola.com/covjek-i-svijet/aktualno/sto-je-kultura/> ; 2016) Uistinu, kultura kao obilježje jedne zemlje, neizostavan je dio kulturnog identiteta te zemlje i samim time nešto što se ne bi trebalo zanemarivati, već razvijati i njegovati. Zasigurno najpoznatija i najrasprostranjenija definicija kulture je upravo ona E. Taylora koji „(...) kulturu smatra složenom cjelinom koja uključuje znanja, vjerovanja, umjetnost, moral, pravo, običaje i sposobnosti ili navike koje čovjek stječe kao pripadnik društvene zajednice.“ (Bedecković, Lukačević 2011:3). Kao što je vidljivo iz navedene definicije, sve ove komponente čine jednu kulturu, ali u današnje vrijeme i mnogo više. Postoji sve više tzv. subkultura koje imaju veliki značaj u razvoju zajednice i stvaranju kulturnog identiteta nekog naroda.

Možemo reći kako je kultura osnova za razvoj društva jedne zemlje, iz nje proizlazi iskonska snaga naroda i moralne i etičke vrijednosti koje treba njegovati. Hrvatska je zemlja duge i bogate kulturne povijesti koja je tijekom stoljeća primala utjecaje više različitih kultura, od turske do talijanske, njemačke, mađarske, židovske i drugih. Elementi tih kultura vidljivi su i danas jer su asimilirani u kulturu kakvu mi danas poznajemo i živimo. No, kulturni identitet i regionalni identitet Hrvatske nije uvijek bio sadržajan i cjelovit kao što je danas, brojni nemili događaji onemogućavali su napredovanje hrvatske kulture i jezika, a jedan takav događaj u ne tako dalekoj prošlosti upravo je dio kada je Hrvatska bila dio Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Upravo u to vrijeme javlja se velika želja za očuvanjem hrvatskog jezika i hrvatske kulture, koja je dugo vremena bila pod opresijom druge kulture i stavljena u sjenu. Javlja se važnost prepoznavanja hrvatske tradicije, hrvatskog jezika, narječja, narodne odjeće, glazbe, pisma i kulture u svim svojim oblicima. Počinje se raditi na buđenju svijesti o

važnosti kulture, a samim time počinju se osnivati i kulturne manifestacije koje će biti čuvari tradicije i kulture Hrvatske. Jedna takva manifestacija upravo su Đakovački vezovi koji su od prvotne ideje zaživjeli u punom jeku i ostali do danas jedna od najpoznatijih regionalnih kulturnih manifestacija u Hrvatskoj.

2. Kultura, baština, turizam – festivali i manifestacije

Često se u medijima i svakodnevnom životu spominju pojmovi festivala, manifestacije, smotre, ceremonije pa treba reći i što ti pojmovi označavaju. Kelemen, Škrbić-Alempijević (2012:26) govore o činjenici da su festivali društveni fenomeni koji su prisutni u svim kulturama i koji uvijek privlače raznolikošću i dramatskim intenzitetom svojih dimenzija. Festivali se mogu definirati na različite načine, ali jedna od definicija taj pojam tumači kao „periodično društveno događanje u kojem, u raznolikim formama i nizovima koordiniranih događanja, sudjeluju izravno ili neizravno i u različitom opsegu svi članovi zajednice, ujedinjeni etničkim, lingvističkim, religijskim svjetonazorom.“ (Kelemen,Škrbić-Alempijević, 2012:31)

Bilo da se radi o festivalu ili manifestaciji, poznato je da često privlače pozornost javnosti, ali i to u mnogome ovisi o marketinškoj sposobnosti organizatora te o tome koliko su sredstava spremni izdvojiti za reklamne svrhe. Kelemen, Škrbić-Alempijević (2012:47) navode kako se festival može definirati kao javno događanje koje ima prostorni, vremenski i programski okvir, u svojoj srži je predstavljajući i ima svrhu određene proslave, u njemu djeluju tri odijeljene grupe aktera: organizatori, izvođači i publika te je time artikulacija kulturnoga života. Logična je posljedica da će bolje reklamirana manifestacija ili festival privući veću pažnju i interes javnosti te time povećati i sam odaziv na određenu manifestaciju ili festival. Hrvatska se može ponositi mnogobrojnošću različitih festivala, manifestacija, proslava koje nisu poznate samo u Hrvatskoj, već i u širem regionalnom prostoru. Kako bi neka kulturna manifestacija bila zanimljiva i privukla različite publike, iznimno je bitno da je originalna, da ima jedinstvenu tematiku, osobitu za lokalitet ili regiju u kojoj se održava, ali da je u isto vrijeme spremna na prilagodbu izazovima suvremenoga trenutka, jednom riječju na modernizaciju. Festivali u Hrvatskoj teže biti originalni i u tome uspijevaju, a što se očituje u činjenici da je sve više turista izvan Europe zainteresirano za posjet određenom (lokalnom) festivalu ili manifestaciji.

Što određenu manifestaciju čini manifestacijom, ili festival festivalom? Brojne su polemike o tome kako odrediti i kategorizirati određeni događaj koji može, ali i ne mora imati nužno samo tradicijske odlike svog sadržaja. Tako danas poznajemo brojne festivale koji nemaju nužno tradicijske odlike, poput festivala svjetla, festivala boja i slično. Ono što tradicijske festivale i manifestacije čini izuzetno zanimljivima i privlačnima je upravo ta tradicijska osnova koja je utkana u srž održavanja iste. Tradicija zemlje koja želi očuvati svoje

običaje jest upravo održavanje manifestacija koje publici mogu pokazati bogatstvo i osobitosti kraja, regije ili cijele zemlje. Iako je prethodno navedeno kako festival ili manifestacija ne mora nužno biti tradicijskog karaktera, u ovom radu fokus će biti na tradicijskoj osnovi, ali uz moderne nadopune tijekom godina. Utjecaj modernih elemenata na tradiciju ne mora nužno značiti zatiranje tradicije, već obogaćivanje i nadopunu koja može imati pozitivan učinak na održavanje i trajanje manifestacije, odnosno povećanje zanimanja za konzumaciju kulturnih sadržaja koju takva manifestacija nudi. Iako se modernost u tradiciji često shvaća na pogrešan način, brojni primjeri tijekom godina ukazuju upravo na odličan suživot ta dva pojma koji funkcioniraju dobro i jedno drugo nadopunjuju. Praksa pokazuje kako se festivali i manifestacije (bez obzira na svoj opseg i opću tematiku) sve više okreću prema modernizaciji koncepta izvođenja kako bi privukli novu publiku, ali i zadržali onu vjernu. Tijekom istraživanja sadržaja različitih festivala i manifestacija u Hrvatskoj, uočeno je da se modernizaciji većinom okreću oni šireg opsega, većinom su to gradske manifestacije i festivali, dok su one seoske ili lokalne više vjerne tradiciji (ako se radi o tradicijskoj tematici). Događaji manjeg opsega vezani uz lokalnu zajednicu iznimno su važni, jer upravo oni svojim jednostavnim logističkim zahtjevima i dohvatljivim financijskim planovima, nude fleksibilnost u smislu promjene mikrolokacije, broja ponavljanja i zaštite od vremenskih neprilika. Uz pažljivo organizacijsko i financijsko planiranje te podršku lokalnog stanovništva, mogu snažno utjecati na raznolikost ponude nekog kraja. (Knešavrek, Carić, 2018:17)

Od brojnih manifestacija koje se u Hrvatskoj održavaju tijekom cijele godine odabrani su, kao primjer, *Đakovački vezovi* koji iza sebe imaju dugu povijest, a prikazuju specifičnosti tradicije koja stoljećima prožima sve sfere života u Đakovštini. *Đakovački vezovi* kao manifestacija oslanjaju se većim dijelom na kulturu i tradiciju kao podlogu, a važnost kulturnog turizma u zadnje vrijeme sve više raste i sve je veća njegova važnost u cijeloj Hrvatskoj.

2.1. Kulturna baština i kulturni turizam

Kako bi se moglo više govoriti o manifestaciji tradicijske kulture kao što su *Đakovački vezovi*, a čija je osnova većinski tradicionalnog karaktera, važno je dati i definiciju kulturne baštine i na kraju kulturnog turizma koji se u posljednje vrijeme sve više razvija i raste na globalnoj razini pa tako i u Hrvatskoj. Jedna od definicija kulturne baštine kaže kako je: „Kulturna baština [je] ukupnost materijalne i duhovne produkcije pojedinaca ili skupina koju

su nam u nasljeđe ostavili preci, a koju je važno očuvati za buduće generacije. Tradicionalno se dijeli na materijalnu (pokretnu i nepokretnu) i nematerijalnu baštinu. Sve do kraja devedesetih godina dvadesetog stoljeća kulturni je turizam bio usmjeren prvenstveno na materijalnu baštinu, dok se nematerijalna baština koristila kao njezina nadopuna. Danas se, međutim, nematerijalna baština uglavnom prezentira kao samostalno dobro koje je vezano uz lokalni identitet.“ (Slunjski, 2017:164) Kao što je navedeno, materijalna baština koja se odnosi na pokretne i nepokretne stvari poput građevina, objekata ili umjetničkih djela, imala je do sada značajniju ulogu u turizmu, nego nematerijalna baština koja je većinom bila prisutna samo kao dopuna materijalnoj.

Iako je kulturna baština u velikoj mjeri upravo materijalna i fizička, baštinu nekog naroda ili zemlje ne može sačinjavati samo materijalno. Nematerijalna ili neopipljiva baština također je važan dio nasljeđa te ju je potrebno njegovati i čuvati kao i materijalnu. Nakon spoznaje o važnosti nematerijalne baštine, mnoge se zemlje okreću upravo prema očuvanju i zaštiti nematerijalnih dobara koje tu zemlju čine jedinstvenom i posebnom. Dvije zemlje mogu imati sličnu povijest i sličnu materijalnu baštinu, ali nematerijalna baština može biti sasvim različita, a tu različitost treba prepoznati i sačuvati. Održavanjem Skupštine Svjetske turističke organizacije 28. lipnja 1985. u Sofiji usvojena je Deklaracija o zaštiti i promociji prirodne, kulturne i povijesne baštine radi korištenja u turističke svrhe. Deklaracijom se navodi da u kulturnu baštinu spadaju „djela materijalnog i nematerijalnog porijekla koja izražavaju kreativnost određenog naroda, kao što su jezik, glazba, običaji, vjerovanja, mjesta i povijesni spomenici, književnost, umjetnička djela, arhivi i knjižnice.“ (Gredičak, 2009:198.) Tako Gredičak (2009:198) govori o tome kako se uvodi nova komponenta koja kao kulturnu baštinu podrazumijeva i folklor, zanate, predstave, običaje, narodne festivale, priredbe i razna ostala događanja. Time se nadopunjuje značenje kulturne baštine koja sada sadržava i gradove i naselja, tj. kulturni krajolik time stvarajući narodnu tradiciju.

Osim pojma kulturne baštine, često se spominje i pojam kulturnoga turizma: „U novije se vrijeme u stručnoj literaturi nailazi na termin kulturni turizam. Tim se terminom želi opisati potencijalne i efektivne korisnike turističke ponude kojima je glavna težnja doživjeti autentičnost prepoznatoga povijesnoga ambijenta. Smatra se da se tim terminom ne želi stvarati pomodni trend, već trajan i specifičan izvor za iskorištavanje kulturnog i društvenog nasljeđa u funkciji razvitka turizma, a time i gospodarskoga razvitka.“ (Gredičak, 2009: 199) Kao što je navedeno u prethodnom paragrafu, kulturni turizam nije pomodni trend ili nešto što treba iskoristiti u danom trenutku pa zanemariti, već upravo suprotno. Kultura neke zemlje

izvrstan je temelj za oblikovanje kvalitetne turističke ponude jer se materijalna baština može spojiti s nematerijalnom i dati joj sasvim novu dimenziju. Kako iz godine u godinu turizam napreduje i mijenja se, tako je važno uključiti sve elemente koje jedna zemlja pruža i uključiti ih u turističku ponudu. U određenom smislu kulturna baština i turizam ne mogu funkcionirati jedno bez drugoga: „(...)sve dok kulturna baština može turizmu ponuditi kulturološki sadržaj, turizam je potreban kulturnoj baštini. I obrnuto, razvitak turizma teško se može dugoročno osigurati bez potencijala kulturne baštine, a to znači da je kulturni turizam (...) onaj element koji osigurava sredstva za njezino održavanje, ili očuvanje.“ (Gredičak, 2009: 200)

Kako bismo povezali prethodno napisano s temom koju se u ovom radu obrađuje, potrebno je pogledati primjer *Đakovačkih vezova* kao manifestacije koja je odlučila iskoristiti tradicijsku dimenziju u stvaranju turističke ponude grada Đakova i Đakovštine. Glavna ideja *Đakovačkih vezova* je približavanje tradicije i običaja Slavonije i Baranje publici i ljubiteljima folkloru. U samom početku bila je želja pokazati bogatstvo Slavonije i Baranje, ali tijekom godina i cijele Hrvatske. Upravo je spoj materijalne i nematerijalne baštine Đakova i okolice izrodio kulturnom manifestacijom koja je od samog početka počela privlačiti veliki broj posjetitelja, kako iz Hrvatske tako i iz svijeta. Tako, osim materijalne baštine grada Đakova, od vrijedne sakralne građevine kao što je katedrala do biskupskog perivoja, nematerijalna baština u smislu pjesme i plesa pronašla je svoje mjesto u turističkoj ponudi Hrvatske. *Đakovački vezovi* tako su savršen spoj materijalne i nematerijalne baštine, ali i pokazatelj kako kulturni turizam može biti od velike koristi zemlji, pogotovo dijelovima koji su slabije turistički prepoznatljivi (za razliku od Jadrana).

3. Kontekst vremena i prostora

3.1. Kratka povijest Đakova

Kada se govori o *Đakovačkim vezovima* kao manifestaciji koja se odvija u gradu za kojega će se često čuti da je upravo on „srce Slavonije“, mora se dati uvid u bogatu i šaroliku povijest grada Đakova. Smatra se da njegova daleka povijest seže u 11. stoljeće (iako je područje same Đakovštine bilo naseljeno i u neolitikumu), ali sama povijest koja je postala turbulentna i time važna odvijala se početkom 11. stoljeća. Bitke koje su se vodile na području današnje Đakovštine bile su presudan faktor za daljnji razvoj tog prostora što je kasnije dovelo do postanka prostora kakvog danas poznajemo. U blizini današnjeg Đakova u dalekoj prošlosti postojala je rimska pokrajina Certissia o čemu svjedoče brojni nalazi koje se danas pomno čuva u Muzeju Đakovštine. (Povijest grada anonymus, n.d.)

Često se grad Đakovo u današnjem kontekstu vidi kao biskupski grad, što zbog svojih sakralnih građevina, što do povijesti koje su ispisali brojni biskupi i svećenici, a koja je važna za razvoj grada i danas. Iako je katedrala danas najprepoznatljiviji simbol grada Đakova, izgrađena je mnogo stoljeća nakon početka biskupskog života u Đakovu. Osim katedrale, važna sakralna građevina je i biskupski dvor i veliki perivoj tik uz njega: „Perivoj uz biskupski dvor smješten je uz lokaciju koja je kroz stoljeća bila žarište crkvenog i svjetovnog života Đakova. Lokacija dobiva na posebnom značaju u srednjem vijeku kada se nakon preseljavanja bosanskog biskupa u Đakovo gradi nova stolna crkva, te prateći crkveni objekti. Prva potvrda o postojanju stolne crkve u Đakovu datira iz 1355. godine.“ (Ratković, 2001: 169) Iz navedenog je vidljivo da je biskupska povijest u Đakovu započela izrazito rano, a crkveni doprinos tijekom stoljeća vidljiv je u brojnoj baštini koju su iza sebe ostavili svećenici i biskupi. Baština je to u obliku likovnih djela, sakralnih građevina, umjetnina, odjeće, perivoja, drugih građevina, ali i kulturnog života općenito. Kako je Crkva u to vrijeme imala značajnu ulogu u životu naroda na tom prostoru, ali i kontrolu nad kulturnim i javnim životom, brojna su bila nastojanja za poboljšavanjem društvenog položaja stanovništva Đakova i okolnih mjesta. Tako postoje i brojni zapisi o osnivanju pučkih škola, a ne možemo ne spomenuti ogroman utjecaj biskupa Josipa Jurja Strossmayera.

U tekstu *Perivoj uz biskupski dvor u Đakovu* Jasmine Ratković nadalje čitamo: „U zbirci starih planova Ratnog arhiva u Beču pronađen je, do tada nepoznat, plan Đakova iz 1697. g. Izradio ga je F. N. Sparr de Bensdorf, a na navedenom planu je vidljivo stanje

Đakova nakon turske vlasti. I tadašnje Đakovo se sastojalo iz utvrđenog kastruma i predgrađa. Čitav kompleks srednjovjekovnih zidina Turci su sačuvali. Kastrum je činio pravokutan prostor na lokaciji gdje se danas nalazi katedrala, biskupski dvor i dio biskupova parka. Turci su djelomično porušili srednjovjekovnu katedralu, dok je ziđe ostalo u potpunosti sačuvano.“ (Ratković, 2001:171)

Nakon dolaska Turaka život u Slavoniji promijenio se, može se reći, iz korijena. Brojni običaji koji su nametani stanovništvu ugrožavali su postojeće običaje, kulturu i tradiciju koja je izgrađena do tada. Osim običaja i jezika, nametala se i vjera koja se razlikuje od kršćanske vjere koja je u to vrijeme bila većinska na ovom području. Bogate i raskošne kršćanske crkve Turci su pretvarali u džamije. Postoji mnogo ostataka turske vladavine na našim prostorima pa tako i u Đakovu. Jedna od najpoznatijih džamija tadašnjega doba, Ibrahim-pašina, pretvorena je u Crkvu Svih svetih nakon što su Turci napustili ove krajeve. Nakon njihova odlaska Đakovo počinje polako vraćati svoj stari sjaj, a time i svoju biskupiju.

Zlatno doba Đakovštine nedvojbeno je bilo doba Josipa Jurja Strossmayera koji je svojim djelovanjem unaprijedio tada stagnirajuću situaciju u društvu, dao je izgraditi veličanstvenu katedralu koja se gradila punih 16 godina. Katedrala koja je građena u stilu tadašnjega vremena obiluje ukrasima, ornamentima, oltarima, freskama, orguljama. Sagrađivši katedralu, Đakovo je na određeni način poslalo poruku da se kultura koja je izgubljena dolaskom Turaka neće zapustiti već će se nastaviti njegovati.

Još jedan od kulturnih simbola Đakova zasigurno je Državna ergela Đakovo, za koju se smatra da joj je osnutak u 14. stoljeću. Kako je već napomenuto, zbog otežavajućih društvenih i političkih okolnosti, ergela se nije značajnije razvijala, sve do 18. stoljeća kada se ergela ponovno njeguje. (Povijest grada, anonymus, n.d.)

Kada je riječ o 19. i 20. stoljeću Đakovo je ponovno osjetilo mračne dane, što zbog teške situacije u zemlji, a što zbog tri rata koje je preživjelo. Prvi i Drugi svjetski rat znatno su usporili razvoj grada, ali i cijele Slavonije. Ergela koja je do tada bila relativno aktivna, seli u mirnije područje. Domovinski rat u velikoj je mjeri iscrpio Slavoniju, a to se odrazilo i na grad Đakovo. Gospodarstvo, kultura i životni standard značajno su zaostajali za europskim. Nakon Domovinskoga rata, sitnim, ali sigurnim koracima, Đakovo je ponovno počelo razvijati svoju kulturu. Ergela se ponovno vraća u Đakovo i tim činom simbolično započinje obnova kulture grada.

I manifestacija *Đakovački vezovi* također je patila zbog ratnog stanja, ali kao što je već rečeno, nakon rata ponovno doživljava uspon i uspijeva se podići na zavidnu razinu uz bok

ostalim manifestacijama i festivalima, kako u Hrvatskoj, tako i u svijetu. (Povijest grada anonymus, n.d.)

3.2. Đakovo i Đakovština šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća

Na prethodnim je stranicama ukratko pokazana bogata i duga povijest grada Đakova, od samih početaka spominjanja grada do njegovih bitnih obilježja koje poznajemo i danas, a dio su duge kulturne tradicije. Pošto je tema ovog rada kulturna manifestacija *Đakovački vezovi*, a ne može se započeti govoriti o njima bez da se objasni povijesna, kulturna i politička pozadina i povijest koja je prethodila osnivanju same manifestacije. Fokus će biti na Đakovu i Đakovštini u vrijeme kada je započela ideja osnivanja kulturne manifestacije *Đakovačkih vezova*, a to su šezdesete i sedamdesete godine 20. stoljeća.

Započet ćemo sociološkim podacima koji su također važan čimbenik u konstruiranju prikaza života tadašnjeg Đakova i okolnih mjesta: „Prema popisu stanovništva iz 1971. (...), općina Đakovo je imala, uz općine Valpovo i Županja, najhomogeniju nacionalnu strukturu u Slavoniji i Baranji; Valpovo je imalo 91%, Županja 90%, a Đakovo 88 % hrvatskog stanovništva.“ (Šutalo, 2007: 77) Đakovo, kao i u današnje vrijeme, stanovništvo grada Đakova i Đakovštine nisu činili isključivo Hrvati već i ljudi drugih nacionalnosti. Iako je hrvatsko stanovništvo bilo u većini, čak 95%, izvori pokazuju kako „(...) je nacionalna zastupljenost Srba u udjelu nacionalnog stanovništva u gradu Đakovu bila ispod 5%, evidentna je bila njihova prevlast na rukovodećim mjestima svih tijela vlasti (...)“ (Šutalo, 2007: 78) Ovaj se podatak može tumačiti i kao prikaz političke slike Hrvatske u cijelosti tijekom tih godina, ali i položaja Hrvatske u Jugoslaviji. Da je u to vrijeme veliki dio Hrvatske bio u nepovoljnom položaju, kako politički tako i kulturno, Šutalo (2007: 78) piše kako je središte nekada plodne i bogate Đakovačko-srijemske biskupije, čiji je čuveni biskup za Hrvatsku učinio kao malo tko prije njega, odvajajući iz proračuna Đakovačko-srijemske biskupije sredstva za hrvatsku nacionalnu kulturu, postao početkom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća jedno od najnerazvijenijih sredina u SR Hrvatskoj. Podaci o hrvatskom stanovništvu na visokim položajima u Đakovu i Đakovštini nisu zadovoljavajući, nego su izrazito zabrinjavajući: „Ako uspoređujemo strukturu zaposlenosti u Đakovu i ostalim slavonskim gradovima, onda vidimo da je Đakovo bilo u najnepovoljnijem položaju. Podjednako je nepovoljna struktura zaposlenih prema stručnoj spremi: u općini Đakovo bilo je svega 3,87 % zaposlenih s visokom stručnom spremom, u odnosu na 28, 84 % nekvalificiranih radnika“ (Šutalo, 2007: 79).

Nakon kratkog uvida u podatke koji pokazuju društveno-politički kontekst Đakova i okolice s kraja šezdesetih godina, kada dolazi do brojnih previranja, kako političkih tako i kulturnih dolazi se i do godina kada raste svijest o važnosti kulture i nacionalnog duha. Opresija koju je Hrvatska doživljavala u sklopu Jugoslavije, dovela je do podizanja svijesti o važnosti očuvanja izvornog nacionalnog identiteta. Sve više se javlja želja za veličanjem hrvatske tradicije i kulture, ali i jezika. Poznato je kako je ime hrvatskog jezika nije bilo samostalno, već se koristio termin hrvatsko-srpski ili srpsko-hrvatski, što je vidljiv dokaz uplitanja srpske kulture u postojeću hrvatsku. Šutalo (2007: 80) govori kako je oprez i sumnja bila pojačana kod Đakovčana nakon histerične i bučne reakcije režima na objavljivanje *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* u ožujku 1967. godine.

O ovim političkim činjenicama govori se isključivo u svrhu prikazivanja važnosti buđenja hrvatske svijesti za očuvanje tradicije i kulture koju je na određeni način zasjenila vladajuća srpska, ali i koja je hrvatsku kulturu i jezik gurala u kut gdje nije bilo mjesta napretku. Krajem šezdesetih godina u Slavoniji, pa tako i u Đakovu, javlja se ideja o osnivanju manifestacije koja će ujediniti folklornu tradiciju i kulturu, kako Slavonije i Baranje, tako i cijele Hrvatske. Od početne ideje koja je bila samo izrečena, došlo je do konkretnih radnji koje su dovele do samog osnutka. Činjenica je da su *Đakovački vezovi* bili potrebni kao manifestacija koja će okupiti ljubitelje tradicije i folklor, ali također na određeni način pokazati kako je želja za očuvanjem vlastite kulture i nasljeđa veća od ograničenja i političkih konflikata koji su se u to vrijeme odvijali.

O povijesti *Đakovačkih vezova* i godišnjem presjeku govorit će se više u narednim poglavljima, a sada kada je izložen kontekst vremena u kojemu su se *Vezovi* krenuli održavati, red je predstaviti i prostor koji također ima veliku ulogu u samom održavanju.

3.3. Prostor održavanja manifestacije *Đakovački vezovi*

Prostor održavanja kao segment manifestacije izrazito je bitan iz više razloga. Prvenstveno, prostor treba biti pristupačan publici u smislu da je do njega lako doći te da za to postoje osigurani tehnički uvjeti. Sljedeći je svakako funkcionalnost prostora. Prostor mora biti funkcionalan kako bi se manifestacija/festival ili bilo koji događaj mogli odvijati bez određenih komplikacija. Ako se radi o zatvorenom prostoru, važno je poznavati kapacitet potreban za primiti određeni broj sudionika i posjetitelja. Ako se radi o vanjskoj lokaciji važno je odabrati prostor koji će odgovarati i vremenskim uvjetima (natkriveni ili otkriveni

prostor). Važno je kod organizacije samog događaja imati u planu i nepredvidive situacije, a važno je da prostor održavanja omogućuje i brzu prilagodbu u izvanrednim situacijama. Osim toga, segment koji se danas možda sve više zanemaruje, a izrazito je značajan jest onaj ekološki.

Na sastanku koji je održan u svrhu osnivanja *Đakovačkih vezova*, predložene su dvije lokacije održavanja manifestacije. Jedna lokacija bila je igralište DTO Partizan, dok je druga bila biskupski perivoj danas poznatiji kao Strossmayerov park koji se nalazi odmah pored katedrale i biskupskog dvora. Prvi su *Vezovi* prema podacima otvoreni na igralištu DTO Partizan, a planirana povorka odvijala se kroz ulicu ispred katedrale prema perivoju gdje su izvođeni folklorni nastupi i izbor najljepše djevojke u narodnoj nošnji.

Prostor Strossmayerova parka ili biskupskog perivoja važan je dio vizualnog identiteta *Đakovačkih vezova*, ali također ima bogatu povijest i značaj za grad Đakovo: „Uvid u katastarsku mapu Đakova iz 1863. g. pokazuje nam da je perivoj već bio formiran prije gradnje danas postojeće katedrale. Konačni oblik dobio je svakako u vrijeme biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Crkvene vlasti su u to doba držale gotovo sve središnje prostore u gradu, kompleks Bajnaka koji se kontinuirano veže na kompleks dvora i biskupovog parka.“ (Ratković, 2001:174) Gradnja perivoja i manjih parkova u to vrijeme bila je pothvat na ponos građanima, pogotovo u manjim sredinama koje nisu toliko bile razvijene. Što se tiče hortikulturnoga plana, biskupski je perivoj spoj različitih europskih stilova koji je u konačnici rezultirao svojim originalnim stilom: „(...) Stil parka je sasvim domaći i originalan: kombinacija od francuskih leja, engleskog drveća, pa našeg običnog voćnjaka i povrtnjaka (...)“ (Ratković, 2001:175) Autorica dalje nastavlja: „Vrijednost cijelog prostora raste gradnjom katedrale koja danas s parkom i biskupskim dvorom čini nerazdvojnu cjelinu. Katedralu je dao graditi biskup Josip Juraj Strossmayer, a građena je od 1866. do 1882. godine. Svojom veličinom (tornjevi su visoki 84 metra, kupola 59), ljepotom i izražajnošću nosi jak znak gradske siluete, a postaje i simbolom grada.“ (Ratković, 2001: 175)

Kako nadalje čitamo: „Velike promjene za perivoj, ne samo u izgledu, nego i u očuvanju, te i u sadržajima i aktivnostima vezanim uz njega, desile su se kao posljedica odluke Turističkog društva Đakovo da organizira veliku smotru folkloru pod nazivom 'Đakovački vezovi'. Odlučeno je da će se smotra održavati svake godine, a pokazano je da je idealno mjesto za održavanje takve velike manifestacije baš nekadanji biskupski perivoj. Godine

1967. održani su prvi Đakovački vezovi, a već 1968. godine u 'Velikom parku' je sagrađena ljetna pozornica.“ (Ratković, 2001:178).

Jedan od razloga zašto je odabran prostor biskupskog perivoja je upravo njegova veličina i značaj u gradu Đakovu. Park je prepun raznovrsnog drveća koje stvara hlad posjetiteljima i sudionicima što je od velikoga značaja. S obzirom da se manifestacija održava u mjesecu srpnju, temperature znaju biti visoke, a ako se na to doda i činjenica da su sudionici obučeni u narodne nošnje koje znaju težiti po nekoliko kilograma (ovisno o kraju kojega predstavljaju), prirodni hlad znatno olakšava situaciju. Također, još jedna stvar koja pridonosi funkcionalnosti ovoga prostora su mnogobrojne klupe koje su postavljene po cijelom parku, tako da se posjetitelji koji ne žele ići u masu ljudi do pozornice mogu odmarati na klupama, ali usput uživati u zvucima narodnih pjesama jer je akustika u parku izrazito dobra.

O prostoru za održavanje takve manifestacije Ratković piše: „(...) 1968. godine u 'Velikom parku' je sagrađena ljetna pozornica. (...) pri gradnji pozornice srušeni su ostaci Kastron-pašine džamije iz turskog doba (...)“ (Ratković, 2001: 178) Pozornica se nalazi na sredini parka i ima amfiteatralan izgled, što znači da je u malenom dolu s polukružnim gledalištem, čime je akustika odmah bolja. Strossmayerov perivoj pristupačan je u oba smisla, do njega je lako doći, ali također je u blizini ugostiteljskih objekata, ali također i poznatih turističkih atrakcija grada Đakova (Đakovačkoj katedrali, Muzeju Đakovštine, Vinariji, Crkvi Svih svetih, Državnoj ergeli Đakovo...) što je od izuzetne važnosti za turistički aspekt grada u cjelini. Jedini problem s kojim se sve više susreću organizatori manifestacije jest gužva na jednom mjestu, a to je u ovom slučaju gledalište. Postoji velik broj sjedećih mjesta, ali nažalost gledalište ne uspijeva primiti toliki broj ljudi koliko je postavljeno mjesta, stoga se organiziraju razne radionice i štandovi po parku kako bi raspodijelili gužve na više različitih punktova.

Na početku ovoga poglavlja govorilo se o segmentima koji jedan prostor čine prikladnim za održavanje manifestacija koje imaju veći broj posjetitelja, ali i sudionika. Iako je funkcionalnost i pristupačnost izrazito bitna, važan je i segment očuvanja prostora/okoliša. Različiti su utjecaji velikog broja ljudi na prostor održavanja pa tako i na njegovo zagađenje. Sve veći je problem onečišćenje vanjskih prostora koji se koriste pri održavanju različitih događanja, veliki broj ljudi i veliki broj smeća narušavaju kakvoću i kvalitetu gradskoga prostora. Spomenuta je činjenica također da je očuvanje okoliša važna strategija u planiranju i

održavanju događaja, manifestacija i festivala, ali, nažalost nekada se na to ne može u potpunosti utjecati.

Ipak postoje načini na koji se može spriječiti veliko zagađenje ili ugrožavanje prostora na kojemu se održavaju događaji, ali u potpunosti spriječiti određenu razinu onečišćenja je tehnički nemoguće. Prema (Ratković, 2001) *Vezovi* su u park unijeli vesele boje slavonskih nošnji, ples i pjesmu, park je *Vezovima* dao još veću vrijednost, ali *Vezovi* su parku u hortikulturnom smislu poprilično naštetili. Svake godine sve veći broj ljudi posjećuje manifestaciju te za sobom ostavi značajan trag na perivoju. Posljedica je to koju je teško izbjeći, upravo zbog velikog broja ljudi koji dolaze posjetiti manifestaciju, što nažalost loše utječe na stanje zelenila u parku koji je zakonom zaštićen i jedan od glavnih povijesnih simbola grada Đakova. Iako se na to ne može izravno utjecati, organizatori se trude da šteta koja nastane bude što manja i za perivoj i za okolicu u kojoj se manifestacija odvija.

4. Đakovački vezovi

Turističko-kulturna manifestacija *Đakovački vezovi* rođena je 1967. godine. Nakon burnih političkih događaja u ožujku 1967. i nakon objave *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*, točno u godini u kojoj se obilježavala Međunarodna godina turizma, *Đakovački vezovi* bili su „svjetlo u tami“ onoga što se u zemlji događalo. Na službenim internetskim stranicama Turističke zajednice grada Đakova pronalazimo podatak: „Prvi Đakovački vezovi održani su 2. i 3. srpnja 1967. godine kao prigodna turističko-kulturna manifestacija u povodu Međunarodne godine turizma.“ (Muškić; 2018;np)

Osnivač Vezova bio je Odbor Turističkog društva Općine Đakovo, a temeljne postavke organizacije manifestacije pripisuju se dr. Zvonimiru Benčeviću: „(...) uži odbor našeg Turističkog društva zamislio je da se i u Đakovu, za ljetnu turističku sezonu u ovoj godini, pripremi jedna veća turističko-kulturna manifestacija s pretežno folklornim sadržajima, te tako i domaćim i stranim turistima pruži dan-dva ugodnog boravka u našem gradu. To bi ujedno bila prilika da se turiste upozna s našom kulturnom baštinom. Predlažemo da se manifestacija održi 2. i 3. srpnja. Prvog dana, u subotu, u prijepodnevnim satima održala bi se smotra folklornih skupina iz cijele Slavonije, i to na otvorenom prostoru, u Velikom parku ili na igralištu DTO Partizan. Tu bi se ujedno održala revija narodnih nošnji te izbor najljepše nošnje. Poslije podne bi se moglo organizirati razna športska natjecanja, a kao završna priredba toga dana mogla bi biti projekcija nekog filma o turizmu u kinu. Drugoga dana, u nedjelju, prije podne bi se mogla održati smotra svatovskih zaprega i izbor najljepše zaprege, a poslije podne izbor najljepše djevojke u narodnoj nošnji. Cjelokupna manifestacija bi se zaključila večernjom zabavom u hotelu Palace pod nazivom Veliki turistički ples.“ (Muškić, 2016:np). Od početke ideje do realizacije, na sjednici koja je održana isključivo u svrhu predlaganja ideje o manifestaciji čitamo: „(...) Pavić zapisuje kako je tekla sjednica na kojoj je jednoglasno i jednodušno prihvaćena organizacija te manifestacije, čije je temeljene postavke iznio dr. Zvonimir Benčević (...)“ (Muškić, 2016:np).

Zašto se rađa ideja o osnivanju ovakve manifestacije i zašto je ona u to vrijeme bila tako važna za Đakovo i Đakovštinu? Mnogo je razloga za to, ali navest ćemo nekoliko. Kada se u ovom radu govorilo o političkoj situaciji u Hrvatskoj u šezdesetim godinama 20. stoljeća, spomenuto je kako je hrvatska kultura bila pod određenim utjecajem druge kulture koja se pokušala nametnuti kao glavna. Brojne opresije i ograničenja doveli su do toga da se javlja želja za očuvanjem hrvatske tradicije i baštine, ali naravno i jezika (kada se kasnije 1971.

godine događa i *Hrvatsko proljeće*). Politička scena u to vrijeme bila je mjesto prepucavanja i ispoljavanja moći, najčešće u negativnom smislu i u krive svrhe. Tenzije koje su godinama postojale u ovo vrijeme samo su se sve više isticale i bile javne. Želja za jačanjem hrvatskog jezika i određenoj ravnopravnosti težilo je sve više javnih lica, ali ni narod nije skrivao svoje nezadovoljstvo. Upravo je osnivanje ovakve manifestacije bio svojevrsan plan obnove i očuvanja tradicije, ali ujedno i promocije hrvatske kulture i tradicije, kao i želja za brendiranjem Hrvatske kao turističke zemlje. Muškić (2016:np) navodi kakosu prema zapisima sa spomenute sjednice od 3. veljače 1967. *Vezovi* dobili i ime, a kum je bio nekadašnji ravnatelj Ekonomske škole Milan Rajković, o čemu Ivan Pavić piše: „Zanimljivo je da je taj naziv nastao već na prvom sastanku 3. veljače 1967. kada je počela inicijativa oko organiziranja manifestacije. Na poticaj predsjedajućeg sastanku, dr. Benčevića, da se pokuša pronaći i naziv predloženoj manifestaciji, padali su razni prijedlozi prisutnih, a onda najednom povik... Đakovački vezovi! Bio je to prijedlog prof. Milana Rajkovića, tada direktora Ekonomske škole u Đakovu. Nastao je tajac, bilo je odmah svima jasno da je to ono pravo što se traži...“ (Muškić,2016:np)

Postoji li bolji način za očuvanje tradicije i povijesti Slavonije od osnivanja manifestacije koja će okupiti folklorno bogatstvo u početku velikoga dijela Slavonije, a kasnije Hrvatske i šire. Ideja je bila ujediniti sve entuzijaste i zaljubljenike u tradicijsku kulturu i folklor te pokazati bogatstvo i nasljeđe koje su ostavili preci, ujediniti ljude u plesu i pjesmi te pokazati kako hrvatska kultura itekako i dalje živi i napreduje u samom narodu. U to vrijeme, točnije 1967. godine kada su održani prvi *Vezovi*, obilježavala se Međunarodna godina turizma, tako da je to bio odličan spoj i pokušaj brendiranja Đakova kao turističke rute koja ima puno toga za ponuditi.

Detaljan uvid u program prvih *Vezova* danas imamo zahvaljujući službenom časopisu koji se izdaje od prve godine održavanja manifestacije, a u kojemu su sadržani programi s opisima tijekom manifestacije, ali i drugih znanstvenih tekstova koje su svi rado čitali. Danas su brojevi časopisa pod nazivom „Revija“ dostupni na službenoj internetskoj stranici *Đakovačkih vezova* i dostupni su javnosti i u digitalnom obliku.

4.1. Službeno glasilo *Đakovačkih vezova* – časopis *Revija*

Kako bi *Đakovački vezovi* ostali puno više od osobnih sjećanja, pokrenuto je glasilo koje svake godine u svom sadržaju ima program manifestacije, popratnih događanja (u novije vrijeme) i raznih drugih etnoloških i znanstvenih članaka koji se rado čitaju. U zadnje vrijeme govori se o nedosljednosti izlaženja časopisa, to jest o tome je li prvi broj *Revije* uistinu izašao 1967. godine, kada su i održani prvi *Đakovački vezovi*, ili je prvi broj bio 1971. godine na „jubilarnim“ petim *Đakovačkim vezovima*: „Proučavajući izdane brojeve, nesporazum oko namjene i definiranja publicističke djelatnosti *Revije* zamijenio je drugi: period publiciranja. Naime, relevantna literatura ukazuje na publicističku djelatnost počevši s godinom 1970. Ipak, postoje brojevi iz 1967., 1968. i 1969. godine. Izuzetak u spornome datiranju predstavlja mišljenje pravnik i urednika *Revije* od 1996. do 1998. godine Željka Lekšića. On navodi: 'značajnu ulogu u promidžbi *Vezova* ima prigodna revija *Đakovački vezovi* koja izlazi kontinuirano od 1971'. Jasniji pregled izdavačkoga rada donosi prosvjetni djelatnik Ivo Pavić: 'Tako *Đakovački vezovi* svake godine, od početka svoga postojanja (1967.), izdaju prigodni prospekt kojim se najavljuje manifestacija i njen program, a od 1970. g. i prigodne revije u kojima su do danas otisnuti mnogi vrijedni i značajni članci, ne samo iz područja etnologije, nego i iz drugih područja znanosti i kulture". (Jurković, 2005: 106-107)

Navedeni podaci svjedoče o malim nedosljednostima koje su uočene nakon što su se tekstovi koji su objavljeni u *Reviji* počeli proučavati detaljnije u različite svrhe. Kao što je navedeno, iako dio suvremenika tvrdi kako je prva publikacija bila 1971. godine, a dio da je prva publikacija bila 1967. godine, na službenoj internetskoj stranici *Đakovačkih vezova*, časopis *Revija* dostupan je javnosti i postoji kao „jubilarni“ broj za obljetnicu petih *Đakovačkih vezova*. Ono što je zanimljivo je upravo činjenica da su u tom „jubilarnom“ broju sadržani brojevi od 1967. godine u kojoj se opisuje detaljan nastanak manifestacije i kako je ona protekla, također i 1968. godinu, pa sve do slavljeničke pete godine *Vezova*. Pitanje ostaje, ako je prva publikacija uistinu bila 1967. godine, zašto nije dostupna kao publikacije objavljene kasnije. Bez obzira na nedosljednosti u publikacijama, neosporna je činjenica da je upravo časopis *Revija*, kao službeno glasilo *Đakovačkih vezova*, nepresušan izvor informacija i uvid u vrijeme kada je manifestacije tek kretala s radom, prikazuje kako se razvijala od lokalnog plana do sve veće i bogate manifestacije za koju su uskoro znali i izvan granica Hrvatske.

U jubilarnom 5. broju Revije čitamo: „Od 1967. godine do ove jubilarne 1971. kada se održavaju Pete svečane narodne igre Slavonije i Baranje mnogo toga je uređeno i poboljšano. Đakovački vezovi iz godine u godinu postaju sve veća manifestacija za koju se zna, ne samo u Slavoniji, Hrvatskoj i Jugoslaviji, nego i izvan granica naše lijepe domovine.“ (Ditrih, 1971: 5) Prema navedenom citatu izravno iz časopisa vidljivo je kako su *Đakovački vezovi* bili znani i kao svečane narodne igre Slavonije i Baranje, a kasnije *Đakovački vezovi*. Osim toga, potvrđuje se činjenica da su svojim obujmom i programom samo rasli i privlačili sve više posjetitelja, kako iz bivše Jugoslavije tako i iz svijeta. Kada se već govori o samim početcima Vezova, pokazat ćemo kako je to izgledalo davne 1967. godine: „Prvi su Vezovi bili velika prekretnica u kulturnom životu Đakovštine i Slavonije. Pokušaj nekolicine marljivih ljudi je urodio plodom. Po prvi puta je na svjetlo dana izišlo ono što je tijekom godina bilo zaboravljeno, po prvi puta je na okupu bila čitava Slavonija u svojoj izvornoj odjeći. Na ovoj smotri je sudjelovala dvadeset i jedna grupa. Svaka je od njih pridonijela veličini Vezova pjesmom, igrom i svirkom. 1967. godine Vezovi su otvoreni na rukometnom stadionu „Partizan“, a u Velikom parku je održana revija narodnih nošnji Slavonije i Baranje. Zatim su iste grupe izvodile narodne igre i pjesme. Posebno su prikazane običajne igre „Ljelja“ iz Gorjana. Na završetku ovog dijela programa ostalo je da žiri ustanovi koja djevojka nosi najljepšu narodnu nošnju.“ (Ditrih, 1971: 4)

Opisani su tu događaji koji su se odvijali tijekom prvih *Đakovačkih vezova*, a može se primijetiti kako se središnji program ne razlikuje puno od današnjeg, no više o tome govoriti će se u nastavku rada.

Nastavak događanja prvih *Đakovačkih vezova* tekao je, prema objavljenom u *Reviji*, ovako: „Poslije podne je program nastavljen velikom smotrom svatovskih zaprega Đakovštine s tradicionalno okićenim đakovačkim lipicancima. Istoga dana je organiziran izlet autobusima i osobnim kolima u rekreacioni centar Đakovačku Breznicu pod nazivom „Slavonsko kolo i bećarac“. Drugoga dana gosti i domaćini su posjetili povijesne i kulturne vrednote našega grada – katedralu, muzeje, izložbe narodnih nošnji i vezova i drugo.“ (Ditrih, 1971: 4). Prema podacima iz časopisa vidljivo je kako je tekao program prvih *Vezova* i od čega se sve sastojao. Program je trajao dva dana, iako se originalna koncepcija manifestacije ne razlikuje bitno u svom sadržaju, raspored održavanja u novije vrijeme malo je drugačije posložen. Program *Vezova* već dugi niz godina ne sadrži samo ove elemente koji su nabrojani u prvim *Vezovima*, što nije veliko iznenađenje jer se manifestacija s godinama razvijala i dodavala brojne elemente u svoj sadržaj. Iz zapisa prvih *Vezova* vidljivo je koliko je kulturno

umjetničkih društava nastupalo pred gledateljima i gostima, a brojka je sve samo ne skromna, čak dvadeset i jedno kulturno-umjetničko društvo krasilo je ulice i pozornicu grada Đakova. Dokaz je to kako je manifestacija već i prve godine uspjela u svom naumu da približi i pokaže bogatstvo Slavonije i Baranje, ali i cijele Hrvatske. Osim toga, vidljiva je namjera da se uz manifestaciju poveže i materijalna baština u službi turizma grada Đakova i Đakovštine, zapis govori o izletu koji se održao, a glavne lokacije bile su upravo povijesni lokaliteti od velike kulturne i turističke važnosti. Da je manifestacija samo napredovala u pozitivnom smjeru, dokazuje zapis iz *Revije*: „Iako je prošlo od prvih 'Vezova' svega godinu dana, osjeća se nova svježina i novo bogatstvo u programu. Dvadesetak grupa je ponovno oduševilo brojne gledaoce. Te godine se 'Vezovi' sele na novu ljetnu pozornicu u Velikom parku. U programu sudjeluju omladinske folklorne grupe iz Slavonskog Broda, Osijeka i Đakova. (...) Velikim narodnim koncertom STD 'Pajo Kolarić' iz Osijeka uz sudjelovanje umjetnice Vere Svobode u vrtu hotela 'Palace' završavaju 'Vezovi 68'“. (Ditrih, 1971: 5).

Vidljive su dosljednosti u programu prvih *Vezova*, ali također i malo odstupanje, a to je sudjelovanje mladih folklorša, pravi uvod u ono što je danas poznato kao „Mali Vezovi“ u kojima sudjeluju isključivo dječje skupine kulturno-umjetničkih društava. Osim toga, vidljivo je da se počinju uključivati i zabavni programi – koncerti, što je rani pokazatelj toga da manifestacija napreduje u različitim smjerovima i isprobava nove ideje u svrhu privlačenja gostiju. Još jedna novost u *Vezovima* 1968. godine je nova ljetna pozornica u Velikom parku (biskupski perivoj), koja je ostala centar događanja do danas.

Već iduće godine organizatori *Vezova* su uvidjeli kako se tako obilan program ne može svrstati u samo dva dana, pa kreće rasprava i o tome. Prema izvoru iz časopisa *Revija*, *Vezovi* 1969. godine prolaze u velikoj mjeri isto kao i prethodne dvije godine, bez većih odstupanja ili novosti. Zanimljiva stvar koja se dogodila iduće godine, na četvrtim *Đakovačkim vezovima* je upravo produženje trajanja manifestacije: „Uvidjevši nemogućnost izvođenja ovakve manifestacije za samo dva dana, organizator odlučuje da se 'Vezovi' produže za još jedan dan. (...) Program počinje sa scenskom slikom 'Đakovo je srce Slavonije' – koju su napisali prof. Pavle Blažek iz Osijeka i skladatelj i dirigent Julije Njikoš iz Zagreba. (...) Svi se okupljaju pored ljetne pozornice i očekuje se nastavak programa. Nastupaju folklorne grupe iz Slavonije i Baranje. Smjenjuje se jedna za drugom – četrdesetak grupa. (...) U vrijeme trajanja 'Vezova' gosti i domaćini su mogli posjetiti izložbe likovnih umjetnika Slavonije, te izložbe etnografije, arheologije i numizmatike u Muzeju Đakovštine.“ (Ditrih, 1971: 5). Vidljivo je iz zapisa kako su četvrti po redu *Đakovački vezovi* bili izrazito bogati programom i još važnije,

popratnim sadržajima koji su novost u dotadašnjem manifestacijskom programu. Uključeno je, osim bogatog tradicijskog programa pjesme i plesa, kulturnog programa u smislu likovnih izložbi slavonskih umjetnika, ali također promoviraju se i ostale kulturne institucije kao što je Muzej Đakovštine. Dokaz o veličini manifestacije zasigurno mora biti broj kulturno-umjetničkih društava koji su krasili ljetnu pozornicu *Vezova*, čak četrdesetak skupina prikazalo je svoje običaje, pjesme i plesove gostima i domaćinima. Glavna promjena koja je uočena upravo je produžetak trajanja manifestacije, s dva na tri dana, isključivo zbog velikog opsega manifestacije, a ne toliko zbog želje za produžetkom turističkog života (što je slučaj današnjih *Vezova*).

Đakovački vezovi 1971. koje su nazvali „jubilarni peti Vezovi“ imali su brojne nove elemente u svom sadržaju, može se reći i ponešto moderne. Bila je to velika proslava upravo zbog toga što je to bila već peta godina od osnivanja manifestacije. Organizatori su za jubilarne pete Vezove odlučili priuštiti izrazito obilan i bogat program, ali ne samo folklorni i tradicionalni. Kao što je i dogovoreno manifestacija je svoje trajanje produžila na još jedan dan, što je organizatorima omogućilo razvrstavanje programa. Petak, 2. srpnja 1971. godine, Vezovi započinju velikom scenskom slikom „Đakovo je srce Slavonije“ koja je bila za solo, zbor i tamburaški orkestar (koja će također postati tradicija i godinama nakon). Nakon bogatog uvoda slijedili su nastupi najmlađih folklornih skupina. Osim toga, peti Vezovi imali su natjecanje amatera-pjevača uz pratnju orkestra STD „Pajo Kolarić“ i Narodnog sveučilišta „August Cesarec“ pod imenom „Nezaboravna pjesma Slavonije i Baranje“. Sljedećeg dana, 3. srpnja, program započinje na malo drugačiji način, otvorenjem izložbi: likovne Ivana Tišova u izložbenom salonu etnografske u Muzeju Đakovštine i poljoprivrednih strojeva OLT-a Osijek na gradskoj tržnici. (Ditrih, 1971: 5). Već iz ovih podataka je vidljivo kako su uz tradicionalne elemente dodani elementi umjetnosti koja nije nužno povezana s folklorom, ali znači suradnju između kulturnih institucija i organizatora manifestacija. Osim izložbe, događaj koji je također novost jest Večer pjesnika i književnika Slavonije koja je bila pod pokroviteljstvom Matice hrvatske. Samim pokroviteljstvom takve institucija vidljiv je suživot različitih sfera kulture i umjetnosti u to vrijeme, što je za manifestaciju isključivo folklornog sadržaja velika prekretnica.

Posljednji dan *Vezova*, 4. srpnja održala se po običaju velika smotra svih sudionika manifestacije, kojih je bilo preko 1.200, uz 22 zaprege i goste Alkare, Bunjevce iz Subotice i Šokce iz Bačkog Brijega. Veliki iskorak manifestacije vidljiv je u tome što po prvi puta od osnutka u svoj program uključuje goste izvan granica Slavonije i Baranje. Pokret je to koji će

u idućim godinama rezultirati sve većem okretanju prema međunarodnoj suradnji. Uključen je tu i turnir svatovskih zaprega, ali ono što je bitno jest gostujući nastup HNK Osijek i izvođenje opere „Nikola Šubić Zrinski“. (Ditrih, 1971: 5) Ovim činom prikazuje se ponovno uključenje kulturnih institucija čiji opus rada ne uključuje izrazito tradicionalni i folklorni program. Naime, praksa pokazuje da izvođenje opere „Nikola Šubić Zrinski“ uvijek bude u određenim ponosnim i značajnim trenucima, a tako su i zatvoreni „jubilarni“ peti *Dakovački vezovi*.

5. Đakovački vezovi danas

Tijekom godina manifestacija je razvila i međunarodni karakter pa posjetitelji svojim dolaskom mogu dobiti detaljan uvid u kulture ne tako bliske vlastitoj te samim time obogatiti vlastito iskustvo. Uvid u program *Đakovačkih vezova* u njihovim najranijim godinama (od osnutka do jubilarnih petih vezova 1971. godine) pružio je pogled na manifestaciju iz dimenzije prošlog vremena, a u idućim stranicama prikazati će se program *Vezova* kakve ih se poznaje danas.

Program *Đakovački vezova* sastoji se od raznih priredbi, a neke od njih su:

- a) Svečano otvorenje- najčešće se održava ispred Đakovačke katedrale, simbola grada Đakova, pri kojem gradonačelnik Đakova održi govor te se poslušaju himna
- b) Mali vezovi- „Đakovački vezovi u maloj dimenziji“, nastupi dječjih folklornih skupina
- c) Pučko crkveno pjevanje- nastupi pjevačkih skupina u Đakovačkoj katedrali ili Maloj crkvi
- d) Đakovština u pjesmi i plesu- nastupi domaćih folklornih skupina na ljetnoj pozornici
- e) Gosti u pjesmi i plesu- nastupi gostujućih folklornih skupina na ljetnoj pozornici
- f) Svečana povorka ulicama Đakova- povorka u jutarnjim satima koja sadrži tisuće članova kulturno-umjetničkih društava , a tako i svečanih konjskih zaprega
- g) „Slavonijo zemljo plemenita“- program zatvaranja u sklopu kojega se održava i izbor za najbolje nošeno narodno ruho, odnosno izbor najljepše snaše, cure i momka
- h) Bonavita u Trnavi- natjecanje nategača i nagrađivanje najboljeg hrvatskog vina
- i) Gastrofest- kulinjada, degustacija i konzumacija domaćih slavonskih delicija
- j) Međunarodno konjičko jahanje- konjičko natjecanje na đakovačkom hipodromu
- k) Međunarodni etno film festival „Srce Slavonije“ , „JazzVez“,

te drugih sličnih priredbi koje ne moraju nužno imati tradicionalnu folklornu osnovu u svom sadržaju.

Kako je vidljivo ranije u radu, povijesni pregled *Vezova* ukazuje na postepeni razvoj manifestacije, od tradicionalne osnove, do suživota s modernim elementima. Veliki iskorak manifestacije prema modernizaciji bio je definitivno produžetak trajanja programa. Veliki opseg zahtijevao je od organizatora da produže trajanje manifestacije kako bi se sve planirano

moglo uključiti i prikazati gostima. Osim toga, već u prvim godinama rada manifestacije vidljivo je uključivanje kulturnih institucija, poput muzeja i galerija u programe *Vezova*, što pokazuje otvorenost i potrebu za novim suradnjama. Vidljivo je u toj činjenici da se manifestacija koja je velikim dijelom tradicionalne tematike odlučuje na iskorak iz svoje zone, prema elementima koji su moderniji i koji nužno nemaju veze s folklornim obilježjima. Danas je pak, više nego ikada, vidljiva ta suradnja i okrenutost prema modernim elementima. Može se čak reći da je suživot tradicionalnih i modernih elemenata u *Dakovačkim vezovima* tako dobro spojen i funkcionira, da se „modernizacija“ kao promjena nije ni osjetila.

5.1. Organizacija *Dakovačkih vezova*

Pojam organizacije izrazito je širok pojam u koji mogu ulaziti različiti pripremni postupci koji eventualno dovode do željenoga rezultata. Za organizaciju se može reći da je najvažniji dio posla, ali također i dio posla koji kasnije može znatno smanjiti troškove, ali i energiju. Jasno je također i kako „festival organizatorima može biti sredstvo obraćanja, sredstvo slavljenja, sredstvo otpora; on je medij kojim se odašilje određena poruka. Festival stoga ima svoju politiku.“ (Kelemen, Škrbić-Alempijević,2012:14)

I ovdje vrijedi izreka „dobra organizacija je pola posla“. Ako se planira osnovati i voditi jednu takvu manifestaciju, ona se mora prvotno dobro organizirati, moraju se u obzir uzeti različite stvari, od financija, prostora, pokrovitelja, želja posjetitelja, eventualnih velikih rashoda i slično. Kada se u ovom slučaju govori o manifestaciji *Dakovačkih vezova*, može se slobodno reći da se organizatori jako trude da manifestacija bude široko poznata, da ispuni svoju namjenu ali i mnogo više od toga, da isplati samu sebe. U manifestaciju takvog opsega ulaže se mnogo, troškovi se gomilaju i realna je situacija da organizatori žele da se nakon manifestacije ne bude u gubitku. Za *Dakovačke vezove* može se reći da „posluju“ uspješno, jer od svojih početaka nisu imali zabilježen minus. Iako je takva kulturna manifestacija sama po sebi stvorena radi očuvanja baštine, promicanja kulture i zbog obrazovne funkcije, ne može se isključiti činjenica da iza nje stoji velika financijska svota koja se na određeni način mora opravdati. Grad u doba manifestacije dobro posluje, ugostiteljski objekti su puni, hoteli i hosteli također što donosi znatan priljev financija gradu. No, organizacije se ne vrti samo o financijama, tu se mora govoriti i o uspješnosti provedbe same manifestacije. Organizatori pomoću stručnog žirija odabiru samo najbolja društva i društva koja svojim programom mogu posjetiteljima pokazati očuvanje svoje izvorne baštine koja se njeguje putem pjesme i plesa,

ali često i različitih dramskih igrokaza i igara. Iako se organizatori trude da održavanje manifestacije prođe bez ikakvih problema, postoje propusti od kojih je prvi loš raspored uslužnih štandova s hranom i pićem, razmješteni su po cijelom parku, a najveći broj njih nalazi se upravo oko pozornice gdje se okuplja najveći broj ljudi i gdje je svima pristupačno. U jednom aspektu je pristupačno, ali se gužva stvara zbog ljudi koji stoje i prate program a ne čekaju red za hranu/piće. Osim dnevnog programa, noćni zabavni program dobro je isplaniran, ali lošije proveden u djelo. Koncerti se odvijaju poslije programa i nastupa KUDova u velikom vezovskom šatoru iza Crkve Svih svetih koja se nalazi tik uz prometnu cestu koja nije zatvorena tijekom manifestacije, što povećava rizik u prometu, kako pješacima tako i vozačima.

Također, ne može se govoriti o organizaciji, a da se ne spomene promidžba manifestacije, preko konvencionalnih, ali i nekonvencionalnih sredstava. Reklamiranje manifestacije odvija se preko različitih medija (interneta, televizije, novina, radija...). Dobro poznati zvuci pjesme „Oj Đakovo srce Slavonije“ iz godine u godinu pozivaju na *Đakovačke vezove*. Reklama je to koja je postala poznata diljem Hrvatske, a koja se rado sluša. Ono što je posebno za *Đakovačke vezove* i reklamiranje su upravo plakati. Svake godine organizatori komponiraju različite elemente kojima privlače publiku, nekada je to slika izvorne nošnje, a nekada spoj modernih elemenata s tradicijom, kako bi pokazali da tradicija nije nužno nešto zamorno, već otvorenost prema napretku uz nastojanje očuvanja običaja. Ono što je također zanimljivo je činjenica da *Vezovi* svake godine imaju zemlju partnera koja pomaže u organizaciji. Izrazito dobra komunikacija s javnosti pridonosi prepoznavanju manifestacije *Đakovačkih vezova* na globalnom planu. Organizatori manifestacije u program hrvatskih kulturnih društava rado uvrštavaju nastupe društava izvan granica Lijepe naše, osim regionalnih zemalja, na popisu sudionika mogu se naći kulturno-umjetnička društva iz Kanade, Japana, Sjedinjenih Američkih Država i drugih. Povećavanjem komunikacije sa svijetom, i sa ostalim manifestacijama osigurava se uspješno djelovanje i ostvarivanje zacrtanih ciljeva same manifestacije.

6. Spajanje tradicije s modernim elementima

Temeljna je ideja ovoga rada, osim prikaza povijesti i povijesnu pozadinu nastanka same manifestacije, bila prikazati kako se kulturna manifestacija tradicijske osnove prilagođava današnjem vremenu uvođenjem modernih elemenata u svoj sadržaj. U današnje moderno vrijeme na tradiciju i kulturu gleda se na drugačiji način nego što je to bilo prije. U vrijeme kada su osnovani *Dakovački vezovi* pojavila se svijest o važnosti očuvanja baštine upravo iz razloga što se kultura kao i kulturni turizam počinju sve više proučavati i daje im se na važnosti kao elementima koji turističku ponudu zemlje mogu u velikom broju obogatiti i plasirati na tržište. Tradicija kao kulturno nasljeđe Hrvatske duboko je ukorijenjena u svijest stanovnika, o tome svjedoče podaci o brojnim kulturno-umjetničkim društvima koja svoje djelovanje neprekidno imaju čak više od stoljeća. Takav način očuvanja baštine i tradicije najčešće je izvoran i pazi se njegovo održavanje i prenošenje tradicije na generacije koje dolaze. Osnivanjem kulturnih manifestacija koje u svom sadržaju imaju tradicijsku i folklornu osnovu jedan je od najboljih načina za njegovanje te tradicije i prikazivanje Hrvatske kao zemlje koja o svojoj kulturi brine i u kulturu ulaže. Danas, u vrijeme sve veće digitalizacije i informatizacije društva, tradicija i stare kulturne vrijednosti služe uglavnom kao sredstvo privlačenja turista i prikazivanja Hrvatske kao kulturno turističke zemlje koja svoju tradiciju želi održati na životu. Pitanje je, koliko tradicija može opstati u modernom društvu bez izmjene svojih originalnih postavki?

Na ovo pitanje pokušati će se dati odgovor u nastavku rada kroz primjer *Vezova* koji su prepoznati kao jedna od najpoznatijih regionalnih kulturnih manifestacija u Europi. Da su *Vezovi* itekako prepoznati kao takva manifestacije, svjedoče brojne nagrade koje se s ponosom pokazuju. Manifestacija je 2005. godine dobila međunarodnu turističku Povelju FESTA-a (Europske federacije turističkih novinara sa sjedištem u Rimu) za zasluge za turizam, zatim godišnju turističku nagradu „Anton Štifanić“ za 2007. i 2016. godinu, a 2013. godine proglašena je najboljom kulturnom manifestacijom na području Republike Hrvatske („Doživi Hrvatsku- Experience Croatia“) od strane Ministarstva turizma, Ministarstva kulture i Hrvatske turističke zajednice. U 2017./2018. godini manifestacija je nositelj oznake EFFE Label koja predstavlja izvrsnost i nudi međunarodnu prepoznatljivost jedinstvenosti pojedinog festivala u cijeloj Europi, a u 2017. godini dodijeljena joj je nagrada „Simply the best“ od strane Udruge hrvatskih putničkih agencija (UHPA) i turističkog časopisa *Way to Croatia*. (Muškić, 2018:np) .

Zašto je upravo ova manifestacija jedinstvena i što ju čini posebnom? Postoji više razloga, a jedan od njih je upravo krenuo njihovim osnivanjem 1967. godine u vrijeme kada se hrvatska kultura budi nakon niza godina opresija drugih kultura i potiskivanja osjećaja pripadnosti hrvatskoj kulturi. Posebna je upravo iz tog razloga što je nastala u vrijeme promjena i želja za promjenom. Započinje svoje djelovanje s idejom ponovnog oživljavanja tradicije koje su stoljećima živjeli preci, načinom odijevanja, plesom i pjesmom, govorom i energijom. Rađa se ideja življenja kulture Slavonije i Baranje onakvom kakvom ju znaju starije generacije, a od te prvotne ideje stvoreni su *Vezovi* koji su ispunili sve ono što su prvotno imali u planu. Od samih početaka svoga djelovanja u programu koji se u glavnini vrti oko tradicije i prikazivanja starih običaja i „igara“, vidljiv je utjecaj modernizacije i prilagodbe vremenu. Kada se govori o modernizaciji tradicionalne kulturne manifestacije, ne misli se na odbacivanje tradicionalnih vrijednosti u potpunosti već prilagodba vremenu u kojemu manifestacija djeluje. Tako je iz literature koja je korištena u radu vidljivo da se manifestacija pokušavala na različite načine prilagoditi vremenu u kojemu djeluje bez da izgubi svoju prvotnu ideju djelovanja. Uz glavni set događanja manifestacije, velike povorke sudionika i zaprežnih kola koja je imala namjeru prikazati na jednom mjestu svo bogatstvo narodnih nošnja iz različitih dijelova Slavonije i Baranje, pa do nastupa folklornih skupina u velikom parku, počinju se pojavljivati popratni događaji na *Vezovima* koji u svom opsegu rada nemaju velike veze s tradicionalnim dijelom te manifestacije. Tako saznajemo da su već drugi *Vezovi* u svom programu imali uključene i kulturne institucije poput galerija i muzeja, a prvi popratni događaji u obliku koncerata za publiku postaju mantra koja će se ponavljati i do danas. Kako je nastala ideja uključivanja kulturnih institucija grada Đakova u programe *Vezova* ne može se reći točno jer ne postoje službeni podaci, ali pretpostavka je da su organizatori nastojali stvoriti komunikaciju s institucijama grada upravo radi poboljšanja turističke slike Đakova i Đakovštine. Samim uključivanjem galerija, muzeja i kazališta potencijalnim gostima i turistima prikazuje se cjelokupni kulturni život grada, ali i regije. Osim toga, upravo je od samih početaka manifestacije to bio odličan način prikazivanja mladih umjetnika koji su napokon dobili priliku stvarati i prikazati svoj rad, a velik broj ljudi koji su posjećivali manifestaciju išao im je u prilog.

Također, *Vezovi* su osim pjesme i plesa u svom programu od početka uključili i reviju nošnji, reviju koja se u velikom dijelu razlikuje od revija na koje je publika naviknula. Ulice grada Đakova postaju šarenilo boja narodnih nošnji koje su nakon dugo vremena izašle iz ladica i ormara kako bi prikazale bogatstvo i ljepotu Hrvatske. Ideja takve revije započela je

već na prvim *Vezovima* kao svojevrsni eksperiment, od dvadeset i jedne skupine kulturno-umjetničkih društava koje su nastupale na prvim *Vezovima*, samo jedna djevojka imala je priliku ponijeti titulu „Najljepše Hrvatice“. Velika povorka gradom koja se odvijala u početku manifestacije u popodnevnim satima prije nastupa, bila je prilika turistima i gostima da uživaju u raznovrsnosti narodnih nošnji regije, kasnije cijele Hrvatske, a danas i u nošnjama cijeloga svijeta. Kako je prijašnje navedeno, u prvim godinama manifestacije većinom su nastupala „domaća“ društva, odnosno društva iz regije Slavonije i Baranje, što je manifestaciji dalo jedan regionalni karakter, koji je na određeni način ostao i do danas.

Danas su *Vezovi* regionalna kulturna manifestacija u smislu slavljenja tradicije Slavonije i Baranje, ponosa grada Đakova i Đakovštine uz poznati slogan „Đakovo je srce Slavonije“, ali u svoj program uključuje društva iz cijele Hrvatske, ali i iz cijeloga svijeta. U posljednjih desetak godina, na velikoj pozornici Strossmayerova parka nastupalo je na stotine gostujućih društava iz cijeloga svijeta, od Kanade do Turske, Austrije, Ukrajine pa čak i Australije. Vidljivo je iz navedenog popisa gostujućih skupina, kako je regionalna kulturna manifestacija relativno male sredine dosegla globalni karakter, te uz veličanje hrvatske kulture pruža gledateljima mogućnost uživanja u različitosti kultura iz cijeloga svijeta. Otvorena komunikacija ovakve manifestacije prema svijetu i prema mogućnostima međunarodne suradnje pružaju joj određeni međunarodni karakter, što se odmah u svijetu prepoznaje kao manifestacija koja je spremna napredovati i prilagođavati se vremenu u kojemu djeluje. Osim toga, spomenuta je modernizacija u smislu sve veće informatizacije i digitalizacije društva, na što festivali, manifestacije i razni drugi događaji nisu imuni. Izbjegavanje modernizacije i prilagodbe vremenu djelovanja donose brojne poteškoće u organizaciji, ali i u zadržavanju posjetitelja. Ako manifestacija, osobito tradicijskog karaktera, nije spremna napredovati i u svoj program uključivati moderne elemente, to može dovesti do stagnacije u sadržaju, dosadnog i jednoličnog programa koji posjetiteljima više neće biti zanimljiv. Dakako, ljubitelji tradicije, folkloru i starih običaja uživati će samo u kulturnom programu pjesme, plesa i igara, ali brojni drugi to neće doživjeti kao izrazito polje njihova interesa. Upravo zbog toga važno je uključivanje kulturnih institucija koje svojim sadržajem mogu ponuditi za svakoga po nešto. Osim kulturnih institucija važno je i organiziranje popratnih događaja, poput radionica, putujućih izložbi, koncerata, kino projekcija i slično, kako bi se posjetiteljima i turistima ponudio širok spektar događaja i lokacija koje mogu posjetiti, uz glavne događaje vezova (povorke, nastupa skupina i revija nošnji). Vidljivo je iz literature koja je obrađena u prethodnim poglavljima, kako se *Vezovi* sve više otvaraju prema

moгуćnosti popratnih događaja u svrhu zadržavanja turista na barem dva noćenja u gradu, cilj je bio prikazati Đakovo kao grad pun kulture koju se živi, stoga su *Vezove*, s prvotna dva dana trajanja, produžili na tri. Odmah pri produživanju manifestacije gradu se otvara mogućnost da posjetiteljima pruži uživanje u tom festivalskom životu, uživanje u znamenitostima Đakovštine i svega onoga što u jednom danu ne bi stigli iskusiti. Pojavljuju se i koncerti već u organizaciji drugih *Vezova*, u čemu se već vidi da se radi na privlačenju mlađe populacije koja ne mora nužno biti zainteresirana za kulturni i tradicijski dio programa koji se odvijao preko dana. Ta svojevrsna „tradicija“ organiziranja koncerata ostala je i do današnjih *Vezova*, a u tome ne uživaju samo mlađe generacije, već sve dobne skupine. Grupe koje nastupaju u Vezovskom šatoru kasno u večer raznovrsne su i uvijek se pronade ponešto za svakoga. Ljubitelji rocka uživati će jednu večer, a već sljedećeg dana može se uživati u zvucima alternativne glazbe.

Kada je već riječ o produživanju trajanja manifestacije, mora se napomenuti kako je u zadnjih desetak godina, trajanje *Đakovačkih vezova* produženo na čak mjesec i pol. Ono što je izrazito zanimljivo u ovom produženju trajanja manifestacije je upravo način na koji je to napravljeno. Organizatori su događanja raspodijelili tako da se u gradu ali i u okolnim mjestima u Đakovštini uvijek nešto događa, događanja su uvijek povezana, imaju svoj logičan slijed, ali isto tako od velikog su značaja za sam grad i okolicu, a tako isto i na turizam koji nije toliko razvijen (osim u vrijeme *Vezova*). Neki od popratnih događanja su „Bonavita - Trnava“ gdje se radi degustacija vina privatnih vinara iz cijele Hrvatske te se tako odabiru najbolja koja će ponijeti zavidne titule i prepoznatljivost kako u Hrvatskoj, tako i u svijetu: „'Bonavita' turističko - gospodarska manifestacija vinogradara Slavonije i Baranje osnovana je u vinorodnoj Trnavi 1988. godine.“ (<http://www.bonavita.com.hr/povijest.php> n.d, anon.) Tako je *Bonavita* postala manifestacija u sklopu *Đakovačkih vezova* koja se održava u mjesecu lipnju, a prethodi samim *Đakovačkim vezovima*, odnosno glavnim događanjima. Osim degustacije vina, *Bonavita* je uključila i nastupanje kulturno-umjetničkih društava te time također kao i *Vezovi* dobila tradicijski karakter manifestacije. Osim *Bonavite*, prije glavnih događanja *Vezova*, održava se i pučko crkveno pjevanje u crkvi Svih svetih (Maloj crkvi) u kojoj najčešće nastupaju mali kulturno-umjetnički sastavi koji ne nastupaju na velikoj ljetnoj pozornici. Okolna mjesta Đakovštine organiziraju svoje kulturne manifestacije koje prethode *Vezovima* i samim time stvaraju uvertiru u glavninu događaja koji se odvijaju kasnije u mjesecu lipnju. Početak *Vezova* najčešće započinje takozvanim *Malim Vezovima*, odnosno nastupima dječjih kulturno-umjetničkih društva. Kao i veliki *Vezovi* i najmlađi imaju

priliku imati svoju povorku kroz grad kako bi prikazali svoje narodne nošnje, pjesme i plesove svoga kraja, a u čemu gledatelji rado uživaju. Osnivanje ovih popratnih događaja dokaz je kako grad nastoji živjeti „festivalski“ život duže nego što je to bilo prije, kako bi posjetiteljima omogućili uživanje u raznovrsnom programu, ali i kako bi im omogućili što duži boravak u Đakovu ili okolici.

Digitalizacija i modernizacija Đakovačkih vezova izrazito je vidljiva kada su uvedeni *E-Vezovi*, odnosno prijenos događanja *Vezova* preko interneta. *Đakovački vezovi* bili su medijski popraćeni i prije, a za to je zadužena *Hrvatska radiotelevizija*, no najčešće je prijenos bio fokusiran na povorku, nastupe društava i završnoj ceremoniji odabira najljepše djevojke, snaše i momka u narodnom ruhu. Svima se omogućuje praćenje *Vezova* preko pametnih telefona, računala ili laptopa preko službene stranice *Đakovačkih vezova* i *Facebook* stranice „E-Vezovi“. Ono što je novost jest upravo da se pojavom ove službene *streaming* stranice omogućuje gledanje i popratnih događaja *Vezova*, kao što su večernji koncerti i zabavni programi, koji privlače sve veću pažnju publike. Upravo je iz ovoga vidljivo kako je manifestacija u velikom dijelu napredovala okrenuvši se modernizaciji manifestacije, bez gubljenja tradicijske osnove koja je temeljna. (Live streaming 51. Đakovačkih vezova, n.d., anon.)

Uz brojne radionice koje se održavaju za djecu i mlade, organiziraju se i glazbeni programi kao što je, primjerice, *JazzVez*: „1. Međunarodni festival jazz-glazbe 'JazzVez' održan je prošlog vikenda na đakovačkom korzu, a osim domaćih ljubitelja ove vrste glazbe privukao je i brojne poklonike iz drugih gradova. Festival je održan u okviru događanja 46. Đakovačkih vezova, a na pozornici ispred zgrade gradske uprave nastupili su poznati jazz-glazbenici Bop Syndicate feat, Garrison Fewell quartet, Vasil Hadžimanov band.“ (Muškić,2012:np)

Uvođenjem popratnih događaja koji nisu srodni tradicijskoj osnovi koja čini temelj manifestacije, radi se iskorak u organizaciji kojom se želi svim posjetiteljima pružiti jedinstven doživljaj manifestacije u kojoj mogu pronaći nešto za sebe. Osim toga, samim time prikazuje se koliko su organizatori spremni napraviti odstupanje od *Vezova* na koje su naviknule starije generacije: „Svake godine Vezovi prave iskorak, ove je godine to prvi put JazzVez. Na ovaj način i Vezovi postaju još bogatiji. Želimo u Vezove uvrstiti vrstu glazbe koja je rijetko prezentirana široj glazbenoj publici. Zato smatram dobrom svoju inicijativu da se ovo događanje zbiva upravo na gradskom korzu kako bi se s jazzom upoznalo više

građana, a Vezovi dobili novi sadržaj. Nadam se da će ovo postati tradicija. Svakako treba spomenuti da su ovom prethodila silna kulturna događanja u Đakovu, od nastupa Zagrebačke filharmonije, do Ruskog državnog zbora, uz niz kazališnih predstava. U ove vezovske dane Đakovo postaje centar kulture u Slavoniji, kazao je gradonačelnik Zoran Vinković“ (Muškić,2012:np.)

„Upravo koncept kulturne raznolikosti može biti dobar odgovor na globalizaciju, a oblici identiteta lokalne zajednice poput kulture kao načina života, tradicije, književnosti, gastronomije pridonose takvoj kulturnoj raznolikosti koja potiče ili može potaknuti snažniji lokalni i regionalni gospodarski razvoj, ali i razvoj kulturnoga identiteta. U tom su smislu veoma važna, ako ne i presudna nastojanja pri zaštiti i očuvanju kulturnih identiteta lokalne, odnosno regionalne zajednice, a koja se ponajbolje očituju u organiziranju različitih tradicijskih manifestacija, sajмова, stručnih i znanstvenih skupova. Lokalni i regionalni kulturni identitet trebao bi se dakle temeljiti na poštivanju lokalnih i regionalnih tradicija i kulturnih osobitosti, a razvijati se u skladu s nacionalnim kulturnim identitetom kako bi mogao uspješno odgovoriti na globalizacijske kulturne procese.“ (Ileš, Sablić-Tomić, 2014:169-175)

7. ZAKLJUČAK

Tema ovoga završnoga rada bila je istražiti povijest regionalne kulturne manifestacije *Đakovački vezovi*, prikazati njihovu tradicijsku osnovu i želju za očuvanjem lokalne tradicijske kulture, ali i prikazati utjecaj modernih elemenata koji su uključeni u manifestaciju. Važno je bilo predstaviti vremensku i prostornu dimenziju grada Đakova i Đakovštine šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća kako bi se dobio uvid u razlog nastajanja manifestacije i njen značaj od osnivanja do danas. Prikazana je povijest Đakova kao određena pozadina manifestaciji u svrhu prikazivanja bogatog naslijeđa Slavonije i Baranje i njene želje za očuvanjem i prenošenjem na buduće generacije.

Pomoću literature koja je navedena u popisu na kraju rada, pružen je uvid u početke *Đakovačkih vezova*, njihov program i utjecaj na Đakovo i Đakovštinu, ali također pružen je uvid u sve veći razvoj manifestacije i njen tijek okretanja prema modernim elementima koji su postali dio nje. Kada je riječ o tim modernim elementima, tada se misli na produženo trajanje manifestacije, s prvotna dva dana do današnjih mjesec i pol trajanja događanja u Đakovu i okolici. Osim toga, riječ je i o digitalizaciji i informatizaciji manifestacije koja je postala dostupna i pomoću platforme *E-Vezovi* koji su omogućili praćenje manifestacije i koncerata putem pametnih telefona ili osobnih računala, upravo za one koji toj manifestaciji ne mogu prisustvovati fizički.

Pokazano je i objašnjeno također kako se razvojem komunikacije organizatora prema drugim zemljama stvorio, osim regionalnog, i globalni karakter manifestacije koja svake godine okuplja društva iz cijeloga svijeta i tako približava posjetiteljima kulture koje nemaju prilike vidjeti svakodnevno. Okretanje modernizaciji doprinijelo je *Đakovačkim vezovima* tako što su postali kulturnim brendom grada Đakova, prepoznati u cijelome svijetu, a time i grad turistički poželjna destinacija. Grad je upravo zbog ove manifestacije zaživio festivalskim životom koji se iz godine u godinu razvija i napreduje, a zasigurno će tako biti i u budućnosti.

Zaključno, manifestacija koja je građena prvotno na tradicijskim elementima, a koja je tijekom svog razvoja primila elemente modernosti, savršen je primjer suživota tih dvaju elemenata koji se međusobno ne isključuju, već nadopunjuju. Tradicija zbog ovih nadodanih modernih elemenata nije stavljena u sjenu već je samo obogatila ionako bogat spektar ponude manifestacije.

LITERATURA

1. Bedeković, V. i Lukačević, V, (2011), Kultura društva kao osnova oblikovanja organizacijske kulture u kontekstu suvremenih menadžerskih procesa, str 15-20 URL: (<https://hrcak.srce.hr/74952>) , [pristup ostvaren 18.7.2020, 16:00)
2. Ditrih, I., (1971), Đakovački vezovi – Jubilarna revija 1967.-1971.,*Povjesnica Đakovačkih vezova*, str. 4-6, URL: (<https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2019/07/Revija-1967.-1971.-%C4%90akovac%CC%8Cki-vezovi.pdf>), [pristup ostvaren 20.7.2020, 12:30)
3. Gredičak, T., (2009), Kulturna baština i gospodarski razvitak Republike Hrvatske, str. 196-2018 URL: (<https://hrcak.srce.hr/36851>) , [pristup ostvaren 15.7.2020., 13:45)
4. Ileš, T. "Regionalno kao nacionalno, nacionalno kao globalno: tradicija, književnost, kultura (uvodna razmatranja)". Urbani Šokci 8/9: Panonski kontekst šokačke i bunjevačke kulture i tradicije/Kako se to može biti Europljanin i živjeti u Šokadiji / Sablić Tomić, H., Erl, V. - Osijek - Subotica : Šokačka grana - Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2014, 169-175
5. Jurković, J. (2005), Prilog valoriziranju etnoloških tekstova Revije Đakovačkih vezova, Vol. 7 No. 1 ,str. 103-126, URL: (<https://hrcak.srce.hr/217387>), [pristup ostvaren 29.7.2020. 17:45)
6. Knešaurek, J., Carić, H. (2018), Kulturni događaji i manifestacije u turizmu, str. 9-107, URL: (http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/180315_kulturni_manifestacije.pdf) [pristup ostvaren 1.8.2020. 10:52)
7. Kelemen, P, Škrbić-Alempijević, N., (2012), Grad kakav bi trebao biti, Jesenski i Turk, Zagreb, str 7-95
8. Leitner, S, preveo Čokor, R. (2016), Što je kultura?, URL: (<https://nova-akropola.com/covjek-i-svijet/aktualno/sto-je-kultura/>) [pristup ostvaren 1.8.2020, 14:25)
9. Muškić, M., (2016), Prije pedeset godina Milan Rajković rekao: “Neka se zove - Đakovački vezovi!” , URL: (<http://www.glas-slavonije.hr/292292/4/Prije-pedeset-godina-Milan-Rajkovic-rekao-Neka-se-zove---Djakovacki-vezovi>) , [pristup ostvaren 10.8.2020, 11:40)
10. Muškić, M. (2018), Đakovački vezovi najava manifestacije, URL:(<https://tzdjakovo.eu/index.php/hr/aktualno/novosti/item/430-52-dakovacki-vezovi-2018-najava-manifestacije>) , [pristup ostvaren 5.8.2020., 12:00)
11. Muškić, M., (2012), „JazzVez“ kao sjajan dodatak Đakovačkim vezovima, URL: (<http://www.glas-slavonije.hr/170375/9/JazzVez-kao-sjajan-dodatak-Djakovackim-vezovima>) , [pristup ostvaren 18.8.2020., 14:10)
12. Ratković, J., (2001), Perivoj uz biskupski dvor u Đakovu, Zbornik Muzeja Đakovštine Vol. 5, No. 1, str. 169-196, URL: (<https://hrcak.srce.hr/219728>) [pristup ostvaren 16.8.2020., 15:35)

13. Slunjski, R., (2017) Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine, Vol. 16 No. 31, str. 163-172, URL: (<https://hrcak.srce.hr/190710>), [pristup ostvaren 21.8.2020, 16:00]
14. Šutalo, B., (2007), Djelatnost Matice hrvatske u Đakovu i Đakovštini za vrijeme Hrvatskog proljeća 1971., Vol. 15 No. 1, str. 75-102, URL: (<https://hrcak.srce.hr/36286>) , [pristup ostvaren 8.8.2020. , 18:42)
15. Turistička zajednica grada Đakova, (2017) URL: (<https://www.tzdjakovo.eu/index.php/hr/aktualno/novosti/item/351-live-video-streaming-51-dakovačkih-vezova>), [pristup ostvaren 24.8.2020. 18:11)
16. Bonavita službena stranica, URL: (<http://www.bonavita.com.hr/povijest.php>) , [pristup ostvaren 17.7.2020, 14:20)